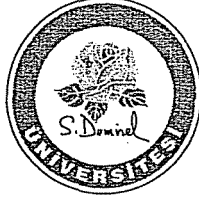

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

IV. KUTLU DOĞUM SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

19-20 NİSAN 2001
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 10

BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 4

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-46-8

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.
Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2002

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA

Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

HZ. MUHAMMED'İ ANLAMADA YÖNTEM

Prof Dr. Hasan ONAT*

Hepinizi saygı ve sevgiyle selamlayarak sözlere başlıyorum.

Bugün Hz. Peygamberi anlamaya çalışıyoruz. Peygamber'i anlamak, Peygamber'i örnek almak, Peygamber'in bize sunduğu tebliğin inceliklerini yakalamak, bir başka ifadeyle Peygamberimizi günümüze getirmek zannedirim Müslümanların temel sorunlarından birisidir. Ancak sorun Peygamber'in anlaşılmasıyla ilgili değil, hemen hepimiz Peygamber'i anlamamanın gerekliliği konusunda, hem fikiriz, kimsenin itirazı yok. Peki problem nereden kaynaklanıyor?

Müslümanların kafasında bir Peygamber imajı, bir Peygamber tasavvuru var. Zannediyorum ki problem, bu Peygamber tasavvurunun realitelerle, Hz. Muhammed gerçeği ile, Peygamberimizin bu dünyada bıraktığı izle, ya da gerçeklikle ne ölçüde örtüşüp örtüşmediğiyle ilgilidir.

Kur'an'da Hz. Peygamber'in örnek olduğundan söz edilir.¹ "Hz. Peygamber'i taklit edin", denmez. Çünkü örnek olmak, taklidin ortadan kaldırılması anlamına gelir. Bu husus önceki oturumda da dile getirilmişti. Örnek almada bilgi vardır bilinç vardır. Peki, biz tanımadığımız bir Peygamberi örnek alabilirmiyiz. Peygamber anıldığı zaman hemen elimizi kalbimize götürüp salâtu selam okuruz. Ama tanımadığımız bir insanı, anlamadığımız bir insanı ne ölçüde sevip, sevemeyeceğimizi, asla sorgulama ihtiyacı hissetmeyiz.

Burada küçük bir analiz yapmak gerekirse, kültürümüzde var olan, geleneğin bize dayattığı durum, büyük ölçüde marazî sevgi olmasıyla izah edilebilecek bir durumdur. Sevgi, temelde bilgi ve sorumluluk demektir; insan fitratında vardır. Ama bilgi yoksa sevgi olmaz. Sorumluluk duygusu yoksa sevgiden söz edemezsiniz. Bilgi yoksa, ilgi de olmaz sorumluluk da.. O zaman sevginin gereği bilginin olması kendiliğinden ortaya çıkıyor. Aksi takdirde bilince dayalı bir sevgi olma niteliğini yitirmiş olur.

* Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dekanı

¹ Kur'an, Ahzab 33/21.

Soruyu daha açık olarak ortaya koyarsak, önce Müslümanların kafasında ki Peygamber imajını sorgulayıp, buna dayalı neticeyi görmeye çalışalım.

Rastgele sokaktaki insanları çevirip, "Peygamber hakkındaki bilgilerinizi" sorgulayıp, elde ettiğimiz bilgileri toplarsak karşımıza;

Doğdu ol saatte ol sultanı din

Nura gark oldu semavât u zemin

dizelerinin arkasında gizli olan serapa mucize bir Peygamber tasavvuru ortaya çıkar. Mucize dizisi onun ana rahmine düştüğü günden başlar, son nefesini verdiği ana kadar devam eder. Buna dayalı olarak, hemen tamamı mitolojik olan bir takım bilgilerin hafızalarda kaldığını tespit ederiz.

Meselâ, Peygamber doğar, süt anneye verilmek istenir, kimse kabul etmek istemez, Halime mecbur kaldığı için alır, ama Hz. Muhammed'i aldıktan sonra topal eşiği kervanın en önüne geçer. Fevkalâdelikler dizisi devam eder. Her tarafta bolluk bereket görülür. Koyunlar süt vermeye başlar. Bir yerde ilk kalp ameliyatı olarak adlandırıldığını gördüğüm, Hz. Peygamber'in yarı baygın bir halde iken bir melek tarafından kalbinin temizlenmesi söz konusudur. Devam eden olaylar dizisinde Rahip Bahira olayı karşımıza çıkar. Peygamber 13-14 yaşlarında, amcasıyla birlikte Şam'a doğru yol alırken bir papaz kervanın üzerinden bir bulutun gittiğini görür, onları çağırır. Kıssa, Hz. Peygamber'in göğsünde veya sırtında nübüvvet mührünün olduğuna dair rivayetlerde eklenerek karşımıza çıkar. Bu söylediklerim bile, henüz Hz. Peygamber risalet ile görevlendirilmeden onun hayatının pek çok fevkalâdeliklerle süslenerek sunulduğunu gösterir.

Metodolojik açıdan bu husus ile alâkalı temel sıkıntıya dikkat çekelim. Kur'an Hz. Peygamber'in yaşadığı zaman dilimiyle ilgili, aynı zamanda bir tarih vesikasıdır ve bunun da ötesinde Hz. Peygamber'i anlamada ana çerçeveyi Kur'an'dan almak zorundayız. Ana çerçeveyi hem tarih vesikası olarak, hem ona gelen vahiy olarak vahiy belirler. Kur'an, Hz. Muhammed'in peygamberlikle ilgili beklentilerinin olmadığını beyan etmektedir. Hz. Muhammed Peygamber olacağını bilmemektedir. Çevresindekiler de onun Peygamberliğini beklememektedirler. "Bu ne biçim Peygamber; bizler gibi yemek yiyor, çarşılarda dolaşılıyor! Ona bir melek indirilmeli kendisiyle beraber o da uyarıcı olmalıydı"² Bunlar insanların Hz. Muhammed'e Peygamberliği yakıştıramadıkları ile ilgili Kur'an'dan

² Kur'an, Furkan 25/7. Ayrıca bk., İsrâ 17/94; Mü'minûn 23/33.

çıkarılan belgeler. Buradan çıkardığımız sonuç nedir? Tek cümle ile ifade edeyim: Hz. Muhammed, peygamber olacağını bilmiyordu.

Bu bilgileri buradan alıp peygamberlik öncesi bilgilerden Rahip Bahira olayına tatbik edelim; olayı bu bilgiler ışığında tekrar değerlendirelim. Rahip Bahira onun peygamberliğini bilmiş miydi? Rivayetlerin farklı varyantlarında onun nübüvvet mührünün olduğu da nakledilir. Ebû Talip bu mührü görmüş müydü? Ki Ebû Talip akıllı bir adamdır. Hem onun nübüvvet mührünü görecektir, hem Müslüman olmayacak. Bu hiç mantıklı görünmüyor. Bakın, çelişkiler pek çok şeyi ortaya çıkarmaktadır.

İşte bu söylediğimiz husus Kur'an'dan alınan bir prensibin Hz. Peygamber ile ilgili rivayetlere tatbikiyle alakalıdır.

Niçin Müslümanların kafasındaki Peygamber imajı serapa mucize bir Peygamber imajıdır? Oysa Kur'an, Hz. Muhammed'in bir tek mucizesinden söz etmez. Sakın İsrâ olayını bir mucize olarak algılamayın, O, Hz. Peygamber'in şahsında yaşadığı kişisel bir tecrübedir. Şakka'l-Kamer'de bir mucize değildir. Kur'an'da "İktarabeti's-Saati ve'n-şakka'l-kamer"³ ile ifade edilen kıyametin oluşumuyla ilgili bir süreçtir ve kosmosun düzeninin bozulmasıyla alakalıdır. Peki, mucizelerle ilgili rivayetler nereden kaynaklanmaktadır? Peygamber mucize göstermiş midir, göstermemiş midir? Tartışmasına da girmek istemiyorum. Kur'an'ın tavrından çıkarılacak olan sonuç şudur: Hz. Muhammed mucize göstermiş olsa bile mucizelerin İslâm dini açısından hiçbir anlamı yoktur. Çünkü İslâm'la birlikte mucize ve keramet dönemi bitmiştir. Kur'an diğer Peygamberlerin mucizelerinden sayfalarca söz etmekle birlikte Hz. Peygamber'e gelince susar. Hiç bir şey bilmiyorsak Kur'an'ın bu konudaki sessizliğinden çıkartılacak bir sonuç vardır: Müslümanlar mucize ve kerametle uğraşacak insanlar değildir. Çünkü mucize ve kerametle uğraştığınız zaman, insanın yaratıcı yeteneği kaybolur, akıl fonksiyonelliğini yitirir. Çünkü İslâm en son dindir.

Bu konuya bir üçüncü konuyu ekleyeceğim, aslında her ikisiyle de bağlantılı temel konu budur. Kur'an Hz. Muhammed'in bir beşer olduğunun altını çizer.⁴ Kur'an'a göre Hz. Muhammed ile diğer insanları birbirinden ayıran en temel özellik onun vahiy alıyor olmasıdır. Bu noktada hadisçilerin Müslümanları tarih boyu yanılttıkları iki husus var: Birincisi, Peygamber'in yanılmazlığı, ismet sıfatıyla alakalı, hakikaten sıkıntılı; ikincisi, buna dayalı olarak sahabenin adaleti.

³ Kur'an, Kamer 54/1. "Kıyamete yaklaşır ve ay yarılır"

⁴ Kur'an, İsrâ 17/93; Kehf, 18/110; Fussilet 41/6.

Sahabenin adaleti o kadar yanlış anlatılmıştır ki, Peygamber in doğru anlaşılmasıyla ilgili imajları da paramparça etmiştir. Sahabenin adaleti sanki öyle bir imajla kitlelere ulaştırılmış ki, sanki her biri alim insanlar, her biri bir Ebûbekir, bir Ömer. Peygamber'i dünya gözüyle bir kez gören eğer sahabe sayılıyorsa, bir kez gören sahabenin Ebûbekir, Ömer gibi adil olmasını ya da İslâm'ın bütün inceliklerini bilmesini, lütfen beklemeyiniz. Buna dayalı olarak dünya kadar sıkıntı çıkmış, sahabe imajıyla ilgili olumsuzluk, sahabeyi fevkalade farklı bir çizgiye çekmeye yol açmış, her biri sanki masum, günahsız insanlar gibi algılanmış, halbuki sahabe Kur'an da övülür. Niçin? Kur'an onları, İslâm'ı çok iyi anladıkları için, her biri alim oldukları için değil, İslam'a hizmetlerinden dolayı övmektedir. Örnek doğrudur yanlıştır üzerinde tartışmıyorum, ama Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer ile alakalı aktarılan, bütün varlığını Hz. Peygamber'in önüne sermesi... Ya da, dünyada eşi benzeri olamayan Medine'deki Ensar'ın Muhacirun ile kardeş olması olayı. Hizmet bakımından bunlar düşünülecek hadiselerdir. İşte sahabe bunun için büyüktür; İslâm'a hizmetlerinden dolayı büyüktür.

Ama bu konuda geleneğin yüklediği yanlışlıklar bizim Peygamber'i doğru anlamamızı engellemiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed bir tek konuda yanılmaz, Allah'tan aldığı vahyi insanlara duyurma noktasında. Onun dışında itâb ayetleri diye bildiğimiz⁵ Kur'an'a intikal eden örnekler vardır. Bakın bunlar bile bizim Peygamberimizi beşer çizginin ötesinde anladığımızın kanıtlarıdır.

Müslümanların kafasındaki Hz. Muhammed örnek alınacak bir Hz. Muhammed değildir. Müslümanların kafasındaki Hz. Muhammed beşer niteliğini yitirmiş, örnek alınma özelliğini kaybetmiş bir Hz. Muhammed'dir. Öyleyse biz, bu vesileyle Hz. Muhammed'i yeniden keşfetmek zorundayız.

Sorunlarımız nereden kaynaklanıyor. İşin odak noktasına geliyoruz.

1- Sorunlarımızın kaynağında bilim ve bilgi ayrımının yapılmaması yatıyor. Çünkü kaynak kritiği diye bir kavram gelişmemiş. Bilgi ve bilim alanı ayrımını rahatlıkla yapabilirsek ne demek istediğim daha kolay anlaşılır. Sokaktaki insan için ilahiyat bir bilgi alanıdır. O insan din konusunda, din ile ilgili bilgi sahibi olur, okur, öğrenir. Ama ilahiyat Fakültesinde bir öğrenci için, İlahiyat Fakültesinde bir hoca için "ilahiyat" bilim alanıdır. İlahiyat'ta bilim yapılır. Neye benzer bu ? H. Onat için "tıp" bir bilgi alanıdır. Ansiklopediyi açar okur, tıp alanında bilgilenir. Ama Tıp Fakültesinden bir öğrenci için Tıp Fakültesinden bir hoca için "tıp" bilim alanıdır. Orada Tıp bilimi yapılır. Bilimin niteliği nedir? Eğer din ilahiyatta

⁵ Örnek olarak bk., Kur'an, Abese 80/1-10.

bilim konusu ise İlahiyat fakültesi öğrencisi ve hocası öncelikle dinden çıkma korkusundan kurtulmuş olur. Günah düşüncesinden dinden çıkma korkusundan kurtulmuş olur. İki sebepten dolayı kurtulur.

a- Dinden çıkmak dine girmekten daha zordur; düşünmekle, araştırma yapmakla dinden çıkılmaz.

b-Bilim insanının, dinin avukatlığını yapmak gibi bir derdi de yoktur. Hele İslâm gibi bir dininiz de varsa, dinin avukata hiç ihtiyacı olmaz. Ben bilimsel çerçevede aklıma yatıyorsa İslâm ı kabul ederim. Din bana kendisini zorla kabul ettirmez. İslâm dini dualiteyi kabul etmez. Bir şey eşyanın tabiatına uygunsa, insanın aklına uygunsa o şey İslâmîdir. Müslüman laboratuvarlarda da Müslümandır, camide de Müslümandır, sokakta da Müslümandır. Bunun avantajı nedir, bu nereden kaynaklanır? İslâm'ın insan tabiatına uygunluğundan kaynaklanır. İslâmın insan için, insanın insanlığını gerçekleştirmek için gelen doğal bir din olmasından kaynaklanır. İslâm'ın akılla örtüşmesinden, ya da akıla ters düşmemesinden kaynaklanır. Böyle bir dinin olduğu yerde, şeffaf bir dinin açık bir dinin olduğu yerde Müslüman insanın korkacağı, rahatsız olacağı hiçbir şey olamaz. Şu ana kadar aklıma ters gelen hangi meseleyi gördüysem H. Onat olarak onların üzerine gittim ve onların İslâm ile alakalarının olmadığını gördüm. O zaman İslâm akılla çelişen bir din değildir. Öyleyse İlahiyat'ta bilimle uğraşan bir adamın dinden çıkmak gibi bir korkuya kapılmasıyla hiçbir alakası olamaz. Bilimle uğraşan insanın günah, sevap, ayıp gibi bir takım yargılara takılmasının da hiçbir anlamı olmaz. Çünkü zaten yaptığınız iş size sevap kazandıracak bir iştir, yaptığınız iş, özü itibarıyla ibadettir.

Öyleyse ilahiyat ve din alanında, genelde din alanında özelde Peygamberi anlamada bu alanın bilimini yapan insanların, bilim yaptıklarının farkında olmaması, kutsalla uğraştıklarını zannederek kendilerini tatmin etmeleri söz konusudur. Çünkü kutsalla uğraşırsanız sadece kendi kendinizi tatmin edersiniz; bilim üretmiş olmazsınız. Bilimsel düşünce üretken bir düşüncedir, insanın yaratıcılığının öne çıktığı bir düşüncedir. Bilimsel düşüncede kaynaklar açık seçiktir.

2- Hz. Muhammed'in hayatıyla ilgili bize ulaşan bilgileri kaynakları eleştiriye tâbi tutmadan İslâmî düşüncüyü anlayamazsınız. O zaman bu konudaki kaynak açısından karşımıza iki kategorili bilgi çıkar. Vahyî bilgi; beşerî bilgi. Hz. Muhammed'i anlamak istiyorsanız, Onun sünnetine uyarak Kur'an'ı öne çıkarmak zorundasınız. Çünkü Hz. Muhammed sağlığında bunu yapmıştır. Geleneğin içinden konuştuğunuz zaman Hz. Peygamber'in sünnetine uyacaksak Kur'an ile Hz.Peygamber'in sözlerini birbirinden

ayırmalıyız. Kur'an ile Hz. Muhammed'in sözlerinin birbirinden ayrılması şöyle bir soruyu akla getirmektedir:

Kur'an dışında Hz. Peygamber'e vahiy gelmiş midir? Ben bilmiyorum, test etme şansım yok. Peygambere sorsam sorabilirdim, o gücüm de yok. Öyleyse bilimsel faaliyet, bilim bana bunun yolunu gösterir. Ne yaparım? Bilimin gösterdiği yol şöyledir: Hz. Peygamber sağlığında kendi sözleriyle vahiy birbirinden ayırmış mıdır? Ayırmıştır. Hz. Muhammed Kur'an'a girecek metinleri kendisi bizzat vahiy katiplerine dikte ettirmiş midir? Yazdırmıştır. Öyleyse benim bu konudaki tavrım şu olmalıdır:

Hz. Peygamber'in tatbikatı buysa benim vahiy muamelesi yapacağım malzeme, sadece ve sadece Kur'an olmalıdır. Kur'an'ın dışındaki hiçbir malzemeye vahiy muamelesi yapamam. Peygamber'in bütün sözleri A'dan Z'ye beşer ürünü kategorisinde yer alır. Bilimsel çerçevede gelinen nokta budur. Kutsî hadislerle ilgili kafama bir takım sorular takılabilir. Hadis hocalarına soracak olursanız Kutsî hadislerle ilgili bilgilerin sonradan İslâm kültürüne katıldığı anlaşılmaktadır. "Kutsî hadis" diye karşımıza çıkan hususların çoğu sonradan ortaya çıkmıştır. Yani başlangıçta Kutsî hadis ayrımı söz konusu değildir. Detaylı bilgileri hadisçilere havale ederek devam edelim.

Bizi ilgilendiren temel nokta nedir? Kaynak açısından bakıldığında vahiy muamelesi yapacağımız malzeme sadece ve sadece Kur'an'daki malzemedir. Onun dışında niteliği ne olursa olsun, hangi kategoride yer alırsa alsın hiçbir malzemeye vahiy muamelesi yapamayız. Efendim "O arzusuna göre konuşmaz, ancak vahyedilene bildirir"⁶ ayetleri hemen aklımıza gelecek. Ayeti siyak-sıbak bütünlüğü içinde okursanız orada kastedilenin Kur'an olduğunu anlarsınız. Aksi taktirde "Ey kızım Fatıma bana bir bardak su ver" sözünü de vahiy olarak algıyorsunuz. Hz. Muhammed'i vahiy robotuna dönüştürsünüz ve bir taraftan "Hz. Muhammed postacı konumuna düşüyor", diye eleştirirken, öbür taraftan Hz. Muhammed'i daha kötü robot konumuna düşürsünüz. Oysa Kur'an onun insan olduğundan söz ediyor.

3- Önemli olan nokta, Hz. Muhammed'i var olan gerçekliğiyle anlamaya çalışmaktır. Yani, örnek alabileceğimiz bir Peygamber ortaya koymaktır. Bizim için önemli olan budur. İşte ne postacı Muhammed ne de robot Muhammed. İkisi de benim Peygamberim değil. Benim Peygamberim Allah'tan aldığı mesajı insanlara sunan, insanlara onu anlaması konusunda

⁶ Kur'an, Necm 53/3-4.

yardımcı olan örnek insandır. Benim Peygamberim insanlığa yeni bir bakış açısı, yeni bir ufuk kazandıran, yeni bir uygarlığın çekirdeğini insanlığa sunan bir Peygamberdir. Örnek Peygamber budur. Ve en büyük değişikliği nerede yapmıştır. Sabah oturumunda H. Atay hocam da ifade ettiler, insanları işin iyisini yapmanın doğru olduğuna ikna etmek ve doğru düşünmeye çalışmak.

4- Aslında İslâm'ın yaptığı paradigma değişikliğidir. İslâm bunu Müslümanlara kazandırmıştır ve yeni bir uygarlık bu paradigma değişikliğinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Burada bir parantez içinde ifade; bugün yeni bir uygarlığa tüm insanlığın ihtiyacı var ve bu uygarlık Müslümanların eseri olacaktır. Bu uygarlığın beşiği de Türkiye olacaktır. Ama bir şartla; eğer Hz. Muhammed'i doğru anlayabilir ve o uygarlık yaratan motivasyonları yeniden ortaya çıkartabilirsek. Bizim bunu başarma gücümüz, imkanımız vardır. Ancak bunun olabilmesi için doğru bilgiye ihtiyaç vardır.

Kaynak kritiği, kaynağın önce kaynağı açısından eleştirilmesidir. Vahiy Kur'an'dır. Kur'an'dan dahi şüphe edebilirsiniz. Kur'an kendisine inanmanız için zorlamamaktadır. Ama Kur'an'ın Allah kelâmı olduğuna inanıyorsanız Kur'an'a farklı bir kategori ayırarsınız. Çünkü İslâm dini, Müslüman olmak konusunda ya da İslâm'ı yaşaması konusunda insanları zorlayan bir din değildir.⁷ Kaynak kritiği bizi doğru bilgiye götürecektir. Doğru bilgi bilimsel yöntemlerle üretilen bilgidir.

Peygamber'in hayatı konusundaki doğru bilgi nedir? Verdiğim örneğe lütfen tekrar dönelim. Hz. Muhammed peygamberlik beklentisi içinde değildi. Öyleyse Hz. Muhammed'in peygamber olacağını açıkça söyleyen, peygamberlik öncesi dönemde bunu açıkça söyleyen yada ima eden bütün bilgiler, doğru bilgi niteliği taşımaz. İşte size bir kriter. Bunu Hz. Peygamber'in hayatının diğer kategorilerine de taşıyabilirsiniz. Kur'an Hz. Peygamber'in bir beşer olduğunun altını çizer. Hangi bilgi, hangi kaynağa yer alırsa alsın, kimden geliyorsa gelsin, eğer Peygamber'in bir parça beşer üstü niteliklerinden söz ediyorsa o bilginin doğru bilgi olma ihtimali yoktur. Bilimsel açıdan hiçbir değer taşımaz. Yukarıda verdiğimiz iki örneği genelleştirerek götürebiliriz.

Bunu olayların mantığı dediğimiz bir başka hususla doğrulamamız gerekmektedir. Bu konudaki sıkıntıların kaynağına bir parça işaret ederek sözlerimi toparlamak istiyorum. Efendim, sorunun kaynağında,

⁷ Kur'an, Bakara 2/256.

Müslümanların bilim zihniyetine sahip olmamaları, bu alanda bilim yapanların bilimin ne olduğu konusunda sağlıklı ve özgün düşünememeleri yatmaktadır. Sokaktaki insanın Peygamber tasavvuru beni çok fazla rahatsız etmez. Ama bir İlahiyatçı, İlahiyat Fakültesindeki bir hoca sağlıklı bir peygamber imajına sahip değilse bu beni çok rahatsız eder. Sağlıklı bilgiden kastım, bilimsel çerçevede üretilmiş peygamber tasavvurudur. İlahiyat Fakültesindeki bir hocanın kafasındaki Hz. Muhammed, serapa mucize bir Hz. Muhammed ise o kafayla bilim yapılmaz. İşte bundan rahatsızlık duymamak elde değildir. İlahiyat Fakültesi öğrencisi eğer dinden çıkma korkusundan kurtulamamışsa bu beni rahatsız eder. Niçin, çünkü o öğrencinin bilim yapma şansı yoktur. O öğrencinin sokaktaki insandan bir farkı yoktur. Oysa normalde örgün din öğretimi din alanında özgünlükle yürür.

Doğru bilgi doğru tarih telâkkisiyle bağlantılıdır. Müslümanların kafasında maalesef sağlıklı bir tarih telâkkisi yoktur. Buna dayalı olarak da zaman-mekan ve fikir kayması söz konusudur. Çünkü zaman-mekan ve fikir kayması olduğu yerde geçmiş doğru anlaşılmaz. Geçmiş doğru anlamadığımız zaman geçmişin aydınlığı altında ezilmeye mahkum oluruz. Çünkü doğru anlaşılmayan geçmiş bizim geleceğimizi belirler.

İsterseniz şu an Türkiye örneğinde hemen güncelleştirelim. Dikkat edin Türkiye'de (sağcı-solcu dinli-dinsiz demiyorum), dini bilen dindarın da dini bilmeyen dinsizin de kafa yapısı geçmişe endekslidir. Dindar da çözümü geçmişte arar dinsiz de çözümü geçmişte arar. Dindar da eleştiriden korkar dinsiz de eleştiriden korkar. Dindar da öz güven sahibi değildir, dinsiz de öz güven sahibi değildir. Sebep nedir. Sebep bu kültürün ürettiği insan tipi budur, bundan kaynaklanmaktadır. Bu kader midir? Hayır. Bu kırılma noktasında kolaylıkla kırılabilecek bir durumdur. Üstesinden gelmek mümkün. İlaç eleştirel yaklaşım, bilimsel yaklaşım. Geleneğe eleştirel çerçevede yaklaştığımız zaman din gelenek ayrımı ve dinin dinamizmi kendiliğinden ortaya çıkar ve insanlar yaratıcı özelliğini yeniden motive etmeye başlar. Ama dini dinamik boyutu sık boğaz edilirse geleceğimizi geçmişimiz belirlemeye başlar. Bundan kurtulmanın yolu dediğim gibi öncelikle eleştirel yaklaşımı hayatımızın tüm alanlarında öne çıkarmaktır. Hele hele bizim gibi İslâm gibi bir dine sahip olan insanların korkacağı, çekineceği, rahatsızlık duyacağı hiç bir şey yoktur. Çünkü İslâm bilimle örtüşen bir dindir.

Tarih telâkkisini önemi nereden geliyor? Tarih telâkkisi her şeyden önce insanın olay ve olguları algılama biçimi diyebileceğimiz, paradigmanın oluşmasında birinci derecede etkin olmasından kaynaklanıyor. Bu arada hemen kırılma noktasını sizlere hatırlatmak isterim. Pek çoğumuzun

kafasında mezhep kavramı sanki Peygamber'den beri var olan, dinin aslıyla örtüşen bir kavram olarak yer alır. Gelenek mezhebi bize öyle lanse eder. Tarih telâkkisinin olmaması, Müslümanların en azından teoride farklı düşünseler bile pratikte Hz. Muhammed'ten itibaren bütün mezheplerin var olduğunu kabul eden bir düşünce üretmelerine yol açmıştır.

Sünnîlikle ilgili yapılacak bir araştırmanın ortaya koyduğu-koyacağı şeyler şunlardır: Peygamber'den itibaren sahabenin, tabînin ve ondan sonraki Müslümanların din anlayışları -ki bu anlayış ifadesini de kullanmazlar- Sünnîdir. Şîa'nın anlayışına göre, Peygamber'in sağlığında bir takım insanların Şîi idi, Peygamber'den sonra da Şîilik devam etti. Haricîlerin anlayışı, gerçek Müslümanlar Haricîlerdir. Üç farklı tarih telâkkisi çıkar karşımıza. Şîi tarih telâkkisinde dört halife döneminden sadece Hz. Ali dönemi muteberdir. Diğer üç halife Ali'nin hilafetini gasp eden insanlardır. Bazı Şîi kaynaklarında sahabenin 3-4-7 kişi hariç -varyantlar farklı- irtidat ettiği konusunda bilgiler vardır. İşte Şîi tarih telâkkisi budur. On iki imam omurga olarak alınır. On iki imam dışında tarih kabul edilmez. Sünnî tarih telâkkisi, Şîi tarih telâkkisinden belli noktalarda etkilenmiştir. Ama dört halife uygulamalarını merkeze alarak fazilet sırası oluşturur ve buna dayalı olarak sahabenin uygulamalarını, dört halife döneminde ortaya çıkan olayları meşruiyet zeminine taşıyarak onların üzerinde bir tarih telâkkisi oluşturur. Haricilerin tarih telâkkisinde Hz. Ebû Bekir ve Ömer dönemleri ideal dönemdir, Hz. Osman, ilk altı yıldan sonra, Hz. Ali "tahkim"den sonra küfre gitmiştir.

Böyle tarih telâkkisiyle nereye varılır. Geçmişî doğru anlamadığımız zaman on dört asırlık tarihte dini doğru anlama şansımız kalmaz. Çünkü o dönemde gördüğümüz on, on beş derecelik sapmalar günümüze geldiğimizde korkunç değişikliklere yol açar. Bunu bir kar topuna benzetebilirsiniz. Kar topu yapıp bayır aşağı yuvarladığınızda katlanarak gittikçe büyür ve derenin dibine ulaştığında bir çığ olur. Bu gün Müslümanlar bu çığın ağırlığını üzerinde hissetmektedirler. Tarih telâkkisi sağlıklı olmayınca, tarih bilinci gelişmez; tarih bilinci gelişmeyince de Peygamber'i doğru anlama şansımız olmaz. Çünkü biz İslâm'ı on dört asırlık bir seyir içerisinde almaktayız. Dinimizmi yakalayabilmek için meseleyi bilimsel bir yöntemle ele almalıyız.

Efendim, diyorum ki, biz içinde bulunduğumuz zaman diliminde mezhepler üstü bir yaklaşımla İslâm'ı doğru anlama imkanına sahibiz. Ancak bunun yolu Kur'an'ı merkeze alarak Hz. Muhammed'i yeniden keşfetmekten geçiyor. Örnek olan Hz. Muhammed keşfedildiği gün, düşünce dünyamız aydınlanacak, gözümüz açılacaktır. Hz. Muhammed'in insanlığa sunduğu mesajın yaratıcı yetenekleri motive eden noktasını, yani özgürlüğü,

yaratıcılığı fark ettiğimiz gün yeni bir uygarlık yolunda kanat açmaya başlayacağız. O zaman Türkiye'nin ne Kürt sorunu kalır ne Alevilik-Sünnilik sorunu kalır, ne başka bir şey. Çünkü koşan insanlar bir birleriyle uğraşacak vakit bulamazlar; koşan insanlar yaratıcı yeteneklerini hedefe kilitlerler, daha çok üretken, daha çok yaratıcı, daha çok yararlı olmak için çaba sarf ederler. Benim Peygamberim öyle bir insandı.

Sabırla dinlediniz, teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.